

Öland

Paradijs in de Oostzee

HENK WIJKHUISEN

Voor natuurliefhebbers zijn er veel mooie plekjes op de wereld. Iedereen heeft wel zijn favoriete stek ergens in Europa, of misschien gewoon wel in Nederland. Soms is die stek meer dan een verzameling waardevolle herinneringen. Het wordt de plek van je leven. Dat gevaar loop je zeker in Zweden. De ziel van de schrijver is hier ontnomen door de schimmige wezens die in de eindeloze, oorverdovend stille wouden wonen. En zijn hart is gestolen door de ronddolende geesten van de Vikingen op Öland. Wie dit eiland bezoekt, treft een enorm natuurlijke rijkdom aan en een bloeiende historie die 3500 jaar teruggaat in de tijd.

Wat heet een eiland. Öland is ruim 130 kilometer lang en maximaal 15 kilometer breed. Wie van *Ölands Södra Udde* naar het noorden rijdt is al snel enkele uren onderweg. En sinds in 1972 de zes kilometer lange brug werd geopend is Öland een van de meest populaire vakantieoordn geworden voor de Zweden. Maar drukte is betrekkelijk in dit onmetelijke land. Alleen met *midsommar* raken de Zweden enigszins ontremt en dat geldt in het bijzonder voor de geslachtsdriftige leeftijd. Wie in de zomer komt ziet slechts het graan en de koning gemoedelijk voorbij wuiven in een oude Volvo.

Een overdaad aan natuur

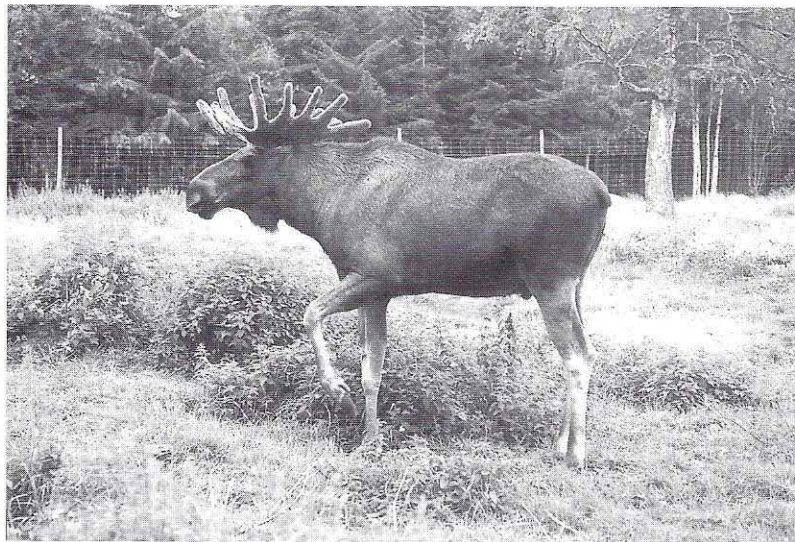
Voor natuurliefhebbers is Öland alleen in super-

latieven te beschrijven. Vooral het zuidpuntje is in het najaar populair bij vogelaars. Massaal trekken zangvogels, roofvogels en wadpietjes vanaf het *Ottenby* zuidwaarts. In het voorjaar zie je baltsende goudplevieren, vier soorten vliegenvangers, waaronder de withalsvliegenvanger en de kleine vliegenvanger, de roodmus en de sperwergrasmus. En in de centraal gelegen, moerassige *Mittlandsskogen* rennen de jonge bosruiters voor je uit, terwijl een nerveus tjief-ief-ief van de ouders duidelijk maakt dat je weg moet gaan. Wie in juni komt weet de eerste keer niet wat hij ziet. Miljoenen orchideeën staan dan in bloei op de uitgestrekte kalkvlakten. Maar liefst 31 van de 44 soorten orchideeën in Zweden komen hier voor. Er zijn zelfs enkele soorten planten die exclusief op Öland voorkomen, waarvan het Ölands zonneroosje het bekendste is.

Maar ook in het doorgaans minder aantrekkelijke zomerseizoen is er dagelijks veel te beleven. In de zomer van 2001 fietste ik elke ochtend naar het uiterste noordpuntje, waar twee juveniele zeearenden hun veren poetsten op een schiereilandje en de slechtvalk vanaf een boom aan de westkust boven zee jaagde. En op de camping lag een forse, zwarte variant van de adder op een hoopje stenen. Misschien niet voor iedereen een aanlokkelijk beeld, maar wandelen in de duinen is gevaarlijker met al die teken dan deze schuwe adder als vakantie-vriend.

Jonge zeearenden verblijven graag op Öland (foto: Marc Janssen).

Vooral in het centraal gelegen loofbos struint deze "koning van het bos" rond (foto: Henk Wijkhuisen).

Droogte en Vikingen in het zuiden

Vooral het zuidelijk deel van het eiland is wereldberoemd. Hier ligt de Stora Alvaret, een enorme kalksteenvlakte van 10 bij 50 kilometer, die in 2000 door de UNESCO werd uitgeroepen tot wereld-erfgoed. Eindeloze vergezichten zonder bomen, slechts onderbroken door lange, stenen muren om het scharrelend vee bijeen te houden. Het landschap is deels door intensieve begrazing geworden wat het nu is. De Alvaret doet erg mediterraan aan. Droog, rotsig en hier en daar wat struwelen, waar altijd wel een grauwe klauwier in zit. In het vereringsgruis van de kalksteenplaten tref je

zelfs de kogelbloem (*Globularia vulgaris*) aan, een plant waarvan haar verspreidingsgebied beperkt is tot Zuid-Frankrijk, de Alpen en Noord- en Oost Spanje.

In het voorjaar vind je hier ook de goudplevier en in het najaar pleisteren duizenden kraanvogels op de Alvaret op weg naar het warme zuiden. Maar de beste tijd is toch wel juni, als de orchideeën bloeien. Vooral de vlierorchis kleurt de vlakte roze en geel. In Zweden wordt deze orchidee "Adam en Eva" genoemd vanwege het naast elkaar voorkomen in een polletje van gele en roze exemplaren.

Dat het landschap al eeuwenlang getekend is door de mens blijkt wel uit de vele grafvelden. De oudste zijn uit de Bronstijd, zoals in *Mysinge hög*, waar het zelfs schijnt te spoken. Maar ook de Vikingen hebben op dit eiland hun thuis gehad. In het zuiden, in *Eketorps borg*, heeft men een Vikingburcht gerestaureerd, die in de zomer bezocht kan worden.

Bossen in het centrum

Het is vreemd dat in een bosrijk land als Zweden, 16 keer zo groot als Nederland, het grootste, aaneengesloten loofbos juist op Öland wordt gevonden. Het centrale deel van Öland is bedekt met overwegend hazelaar-berkenbos en wordt afgewisseld met moerassen en drassige gronden. Ook de haagbeuk en zeer oude eiken komen voor. Verder kun je weer talloze soorten orchideeën aantreffen, waaronder het venus-schoentje.

Een onderdeel van het bosrijke centrum vormt *Halltorps haga*. Dit is een schitterend natuurgebied met Zwedens grootste haagbeukenbos en met eeuwenoude eiken. Sommigen zijn wel 1000 jaar oud. Er is hier een goede kans om het vliëgend hert te zien. Het is tevens de enige plek in Zweden waar een ander groot insect, de heldenboktor, zijn thuis heeft gevonden.

Het centrum van Öland is ook het domein van "skogens kungen": de koning van het bos. Wie wel eens een elandstier heeft ontmoet zal deze naam meteen snappen. Ooit zijn er elanden over het ijs gelopen of hebben de afstand zwemmend afgelegd. Zelf heb ik nooit elanden gezien op Öland, maar omdat elk jaar wel een toerist uit zijn auto wordt gezaagd door de *rådningstjänst* is zijn aanwezigheid onomstotelijk. Dus niet harder rijden dan de toegestane 90 km per uur en bij voorkeur in een Saab of Volvo. Dat kan veel leed voorkomen! Overigens zie je ook damherten op het eiland. Deze zijn ooit uitgezet door Karl X in de Gouden Eeuw. Ze lopen nu in het zuidpuntje bij Ottenby als een soort toeristenattractie tussen de schapen rond.

In Trollskogen staat deze eeuwenoude eik, op slechts een paar honderd meter van de Oostzeekust (foto: Henk Wijkhuisen).

Bosbessen en naaldwouden

Naar het noorden wordt het eiland smaller. De kust blijft vrijwel overal rotsachtig, maar aan de Oostzezijde is hier en daar strand en duin.

Naaldbomen staan tot aan het strand, waar de toeristen hun handdoeken over het stofzaad leggen en de nachtzwaluwen verstoren. Er is hier een reusachtig naaldwoudcomplex van 6000 ha met maar liefst vijftig verschillende soorten naaldbomen, waaronder de thuja uit Noord-Amerika. Een hobbyist heeft die hier in 1878 geplant. Een deel van het bos heet *Trollskogen* en ligt als een schiereiland in zee.

Er zouden veel elanden moeten zitten volgens de reisgids, maar ik ken de bossen vooral vanwege hun voortreffelijke oogst aan *blåbär*, bij ons de bosbes genaamd. En het is bijna onmogelijk om de hazelworm hier niet te treffen, in Zweden belist geen zeldzaamheid.

Wie de natuur tijdelijk zat is duikt op het strand en ontdekt dat je in dit land ongeveer honderd meter van de buurman afzit. En de Duitsers die er zijn graven geen kuilen, want daarvoor zitten er teveel stenen in de grond. Wat is Zweden dan toch een verademing als je uit de Hollandse mierrenhoop komt!

Over Linnaeus en dagdromen

Ook Linnaeus was ooit op Öland en trof aan de noordwestzijde een steenstrand aan, dat vol stond met slangenkruid en doopte dit de "Akker van Neptunus", *Neptuni åkrar*. Nog altijd is de akker zomers vol met *blåeld*, het blauwvuur zoals

de Zweden het noemen. Hier heb je ook *Blå Jungfrun*, een eiland in de *Kalmarsund*, dat tot nationaal park is verheven. Na een mooie dag (en die zijn er hier veel, want het is het droogste plekje van Zweden) kun je genieten van een bijzonder romantische zonsondergang in een vrijwel altijd vlakke zee. Öland is dus ook een aanrader voor minder stabiele relaties.

Aan het noordpuntje van Öland is een baai, waar in het midden een klein eilandje ligt, *Lilla grundet*. Dit eilandje heeft de grootste kolonie grote sterns van Zweden en stond in de zomer van 2001 te koop. Voor € 52.000 kreeg je er ook nog een gerestaureerd vissershuisje bij uit 1918. Het was alsof Griend te koop stond en ik kon het kopen! Helaas waren er nogal wat liefhebbers en ging de prijs voor Zweedse begrippen fors omhoog. Mijn droom klapte uiteen toen ik na twee dagen bij de makelaar stond. *Lilla grundet* was verkocht, hoewel het strikt reserveert is, waar in de broedtijd alleen de eigenaar toegang heeft. Kennelijk zijn er meer gekken in de wereld. Dit was ook de plek waar de eerder genoemde zeearenden 's ochtends hun toilet maakten en waar jonge middelste zaagbekken vlak voor je langs dobberen van niets naar nergens.

De weemoed slaat weer toe. Het schrijven van dit verhaal maakt bij mij veel los. Een brandend verlangen naar een plek, waar de natuur zich toont van haar beste zijde. Een goddelijke plek, misschien wel het mooiste plekje dat ik ken. Öland, probeer het te vermijden, anders ben je voorgoed verloren.

De *Stora Alvarte* is een eindeloze, droge kalksteenvlakte met oude stenen muurtjes en taaie plantensoorten (foto: Henk Wijkhuisen).